

Etica emoțiilor

Nicolae Sfetcu

29.12.2019

Sfetcu, Nicolae, "Etica emoțiilor", SetThings (29 decembrie 2019), URL = <https://www.setthings.com/ro/etica-emoțiilor/>

Email: nicolae@sfetcu.com

Acest articol este licențiat sub Creative Commons Attribution-NoDerivatives 4.0 International. Pentru a vedea o copie a acestei licențe, vizitați <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>.

Emoțiile au fost considerate adesea o amenințare pentru moralitate și raționalitate; în tradiția romantică, pasiunile au fost așezate atât în centrul individualității umane cât și al vieții morale. Această ambivalență a dus la o ambiguitate între termenii emoțiilor pentru vicii și virtuți. (Williams 1976) Epicureismul și stoicii au susținut că emoțiile sunt iraționale. Stoicii considerau că virtutea nu este altceva decât cunoașterea, iar emoțiile sunt în mod esențial credințe iraționale. Scepticii considerau că credințele sunt responsabile de durere, recomandând respingerea opiniilor de orice fel. Aceste școli au subliniat valoarea generală a „*ataraxiei*”, absența perturbării mentale, filosofia fiind privită ca terapie pentru curățarea emoțiilor din suflet. (Nussbaum 2009)

Max Scheler (Scheler 1954) a fost primul care a sugerat că emoțiile sunt percepții ale „calităților terțiare” care au supraviețuit, o viziune preluată de Tappolet. (C. Tappolet 2000) D'Arms și Jacobson (D'Arms și Jacobson 2000) consideră că emoțiile pot avea criterii intrinseci de adecvare care pot intra în conflict cu normele etice, și deci emoțiile nu sunt neapărat morale.

Teoriile constitutive (dominante în filosofie) afirmă că emoțiile sunt cogniții sau evaluări de tip particular, în timp ce teoriile cauzale (dominante în psihologie) afirmă că emoțiile sunt cauzate de cogniții sau evaluări de tip particular. C.D. Broad, (Cheney 2014) Errol Bedford (Bedford 1956) și Anthony Kenny (Kenny 2003) au argumentat abordarea constitutivă în sensul că, pentru a ne da seama de intenționalitatea lor, emoțiile trebuie să fie evaluări cognitive de alt fel decât sentimente. Robert Solomon, (Solomon 2003) Jerome Neu (Neu 2002) și Martha Nussbaum (Nussbaum 2003) susțin evaluările cognitive, propunând ca emoția să fie o judecată conform căreia obiectul formal al emoției să fie instanțiat de către un anumit obiect (judecatalism). Dar judecatalismul nu explică modul în care emoțiile pot motiva (se poate judeca fără a fi motivat să acționez asupra ei), nu explică fenomenologia emoțiilor (îi lipsește dimensiunile corporale, valența și excitarea care caracterizează tipic experiența emoției), nu reușește să țină cont de emoțiile animalelor și copiilor, și nici nu explică „recalcitranta la rațiune”. (D’Arms și Jacobson 2003)

Există mai multe strategii („centura de protecție” în metodologia lui Imre Lakatos (Lakatos 1978)) adoptate de susținătorii cognitivismului împotriva contraexemplurilor: reinterpretarea caracterului de judecată al emoțiilor, (Solomon, Solomon, și Press 2004, 105–106) (Nussbaum 2003, 45) strategia de completare judiciară (Goldie 2002) care constă în adăugarea în mod explicit a judecăților a altor componente ale emoțiilor în loc să le încorporăm în judecăți prin strategia elastică, (Gordon 1990) propunerea ca emoțiile să fie combinații de judecăți, dorințe și sentimente, (Lyons și Lyons 1985) strategia de cogniții alternative (înlocuirea noțiunii de judecată cu alte tipuri de evaluări cognitive), etc.

Teoriile de evaluare a emoțiilor sunt relatări ale structurii proceselor care extrag semnificația de la stimuli și diferențiază emoțiile unele de altele. Evaluarea este un proces iterativ care monitorizează schimbările interne și de mediu, modelând corespunzător emoțiile.

Teoriile evaluării nu clarifică ce sunt emoțiile, cu excepția cazurilor în care recunosc că evaluările joacă un rol esențial în diferențierea emoțiilor. Lazarus (Lazarus 1994) a introdus o teorie cognitiv-relațional-motivațională cu șase dimensiuni structurale ale evaluării, criticată de Moors. (Moors 2013) Scherer și colab. (K. Scherer, Schorr, și Johnstone 2001) a luat în considerație șaisprezece dimensiuni ale evaluării, verificări de evaluare a stimulilor, grupate în patru clase. (K. R. Scherer 2016, 697) O variantă a teoriilor evaluării este teoria credinței și a dorinței emoțiilor, dezvoltată de Reisenzein, (Reisenzein 2009) care susține că emoțiile sunt cauzate de o combinație de evaluări cognitive (credințe) și motivații conative (dorințe). Conform acestei teorii emoțiile sunt declanșate de mecanisme conectate care compară credințele nou dobândite cu cele existente actualizând sistemul credință-dorință.

Convergența treptată între tradițiile evaluative și sentiment, respectiv între percepții evaluative și sentimente evaluative, a dus la dezvoltarea unor teorii în filosofia emoțiilor calificate drept hibride. Teoria neo-jamesiană a lui Prinz (Prinz 2004) este o teorie perceptuală puternică. Influențat de lucrările neuroștiințifice ale lui Damasio, (A. R. Damasio 2005) (A. Damasio 2003) Prinz sugerează că emoțiile sunt percepții ale modificărilor corporale, având în plus funcții distincte. Practic, subiecții percep efectiv modificări corporale (conținutul nominal) și indirect percep obiectul formal (conținutul real) datorită schimbărilor corporale. Roberts susține că „emoțiile sunt un fel de percepție” (Roberts 2003, 87) sub forma unor constructe bazate pe preocupări. Tappolet (Christine Tappolet 2016) sugerează că emoțiile sunt experiențe perceptuale ale proprietăților evaluative (valori). Criticii teoriilor perceptive ale emoțiilor (de exemplu, (Dokic și Lemaire 2013)) argumentează cu incapacitatea lor de a lua în considerare recalitranta emoțională.

Mai mulți autori au propus teorii care înzestreză sentimentele cu intenționalitate. Goldie (Goldie 2002) identifică intenționalitatea emoțiilor cu cea a sentimentelor față de acestea. Helm (Helm 2009, 8) afirmă că „emoțiile sunt sentimente intenționate de import”. Multe din aceste teorii sunt inspirate din reprezentativismul din filozofia minții, conform căruia proprietățile fenomenale sunt identificabile cu proprietățile intenționate sau cel puțin reductibile la acestea. (Chalmers 2002)

O altă abordare recentă ia în considerare mecanisme care controlează saliența. (de Sousa 1987) O variantă este că puterea directivă pe care emoțiile o exercită asupra cognițiilor este în parte o funcție a structurii lor esențiale dramatice sau narative. (Rorty 1987) de Sousa a sugerat că poveștile caracteristice diferitelor emoții sunt învățate prin asocierea cu „scenarii de paradigmă” care implică o situație și un set de răspunsuri.

O altă tradiție identifică emoțiile cu tipuri speciale de stări motivaționale (cauze interne ale comportamentelor care vizează satisfacerea unui scop). Problema centrală ar fi aceea de a explica cum se leagă emoțiile și acțiunile.

Teoria emoțiilor de bază a fost dezvoltată de Silvan Tomkins, care a afirmat că „sistemul motivațional primar este sistemul afectiv”. (Tomkins 2008, 4) Ulterior a apărut teoria modernă a emoțiilor de bază, (Ekman 2003) (Izard 2007) o abordare a psihologiei evolutive a emoțiilor înțelese ca soluții la probleme evolutive recurente. (Plutchik 1980) (Tooby și Cosmides 2008) O alternativă la teoria emoțiilor de bază este ecologia comportamentală, care înlocuiește ideea de expresie facială a emoției cu cea a afișării produse în funcție de audiență, fără o legătură necesară cu o emoție dată. (Fridlund 2014, 130)

În tradiția motivațională a emoțiilor, aspectul fundamental al emoțiilor este modalitatea de motivare pentru acțiune. Versiunea fenomenologică a tradiției motivaționale, dezvoltată de Deonna și Teroni, (Deonna și Teroni 2012) consideră că emoțiile sunt sentimente de pregătire

pentru acțiune. Versiunea non-fenomenologică a lui Scarantino (Scarantino 2015) identifică emoțiile cu cauzele stărilor de pregătire a acțiunii. Deonna și Teroni propun o teorie atitudinală a emoțiilor, în care bazele lor cognitive conferă atitudinilor emoționale conținutul lor.

Două teme enactiviste sunt relevante pentru teoria emoțiilor: focalizarea pe rolul activ jucat de cunoscător în relația sa cu lumea externă, (Thompson 2010) și caracterul întruchipat, încorporat și extins al proceselor cognitive. (Wilson-Mendenhall et al. 2011)

Sentimentele, împreună cu apetitul și emoțiile care le provoacă, au un rol decisiv în comportamentul social care include comportamentele etice. (Humphrey 1992) Pe lângă oameni, și alte specii se pot comporta într-o manieră etică. Dar comportamentul etic uman are un grad de elaborare și complexitate care îl face distinct. Comportamentele etice își au originea într-o perioadă care include toate mecanismele inconștiente, automatizate, care asigură reglarea metabolică; impulsuri și motivații; emoții și sentimente ale căror soluții includ cooperarea. Oamenii dotați cu emoții care au permis strategii de cooperare au supraviețuit în timp. Aceasta s-a materializat printr-o prezență consecventă a genelor care au ajutat la elaborarea acestor strategii, promovând construcția anumitor componente ale creierului și funcționarea lor. Datorită habitaturilor specifice a apărut un reglaj fin în timp a acestor sisteme.

Emoțiile frumoase și altruismul aparțin unui grup. Sentimentele pot inspira crearea condițiilor în mediile fizice și culturale care promovează reducerea durerii și îmbunătățirea bunăstării pentru societate.

„Ființele umane sunt așa cum sunt - trăiesc și sunt dotate cu poftă, emoții și alte dispozitive de autoconservare, inclusiv capacitatea de a cunoaște și de a raționa. Conștiința, în ciuda limitelor sale, deschide calea către cunoaștere și rațiune, care, la rândul lor, permit indivizilor să descopere ceea ce este bine și rău. Din nou, binele și răul nu sunt dezvăluite, ele sunt descoperite, individual sau prin acord între ființele sociale. ” (A. Damasio 2003)

Spinoza afirmă că sistemele etice bazate pe autoconservare țin cont și de elemente sociale și culturale. (Spinoza 2017, part. V) Spinoza ne spune că fericirea este puterea de a fi liberat de tirania emoțiilor negative. Fericirea nu este o răsplătă pentru virtute: este virtutea însăși.

Hărțile neuronale ale stării corporale sunt critice pentru guvernarea vieții, fiind o bază necesară pentru sentimente. Ele oferă o asistență limitată fără sentimente conștiente, pentru probleme cu un anumit grad limitat de complexitate; când problemele se complică, hărțile nu mai ajută și intervin sentimentele.

Sentimentele conștiente sunt evenimente mentale proeminente care atrag atenția asupra emoțiilor care le-au născut și asupra obiectelor care au declanșat acele emoții. Când sentimentele proprii sunt conștientizate, îmbunătățesc și amplifică procesul de gestionare a vieții pe baza unor corecții biologice.

Rezultă că sentimentele sunt necesare fiind o expresie la nivel mental a emoțiilor. La acest nivel este posibil ca emoțiile să creeze, prin sentimente, grija pentru sinele individual.

În general, memoria situației simțite favorizează evitarea evenimentelor asociate sentimentelor negative și promovează situații care pot provoca sentimente pozitive. (Curley 1988)

Bibliografie

- Bedford, Errol. 1956. „Emotions”. *Proceedings of the Aristotelian Society* 57: 281–304.
<https://www.jstor.org/stable/4544581>.
- Chalmers, David John. 2002. *Philosophy of Mind: Classical and Contemporary Readings*. Oxford University Press.
- Cheney, David, ed. 2014. *Broad's Critical Essays in Moral Philosophy*. 1 edition. Routledge.
- Curley, Edwin M. 1988. *Behind the Geometrical Method*. Princeton, N.J: Princeton University Press.
- Damasio, Antonio. 2003. *Looking for Spinoza: Joy, Sorrow, and the Feeling Brain*. First edition. Orlando Toronto London: Harvest.
- Damasio, Antonio R. 2005. *Descartes' Error: Emotion, Reason, and the Human Brain*. Reprint edition. Penguin Books.
- D'Arms, Justin, și Daniel Jacobson. 2000. „The Moralistic Fallacy: On the «Appropriateness» of Emotions”. *Philosophy and Phenomenological Research* 61 (1): 65–90.
<https://doi.org/10.2307/2653403>.

- . 2003. „The Significance of Recalcitrant Emotion (or, Anti-Quasijudgmentalism)”. *Philosophy and the Emotions*. iulie 2003. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511550270.009>.
- Deonna, Julien A., și Fabrice Teroni. 2012. *The Emotions: A Philosophical Introduction*. Routledge.
- Dokic, Jérôme, și Stéphane Lemaire. 2013. „Are Emotions Perceptions of Value?” *Canadian Journal of Philosophy* 43 (2): 227–247. <https://doi.org/10.1080/00455091.2013.826057>.
- Ekman, Paul. 2003. *Emotions Revealed: Recognizing Faces and Feelings to Improve Communication and Emotional Life*. 1st edition. New York: Times Books.
- Fridlund, Alan J. 2014. *Human Facial Expression: An Evolutionary View*. Academic Press.
- Goldie, Peter. 2002. *The Emotions: A Philosophical Exploration*. Clarendon Press.
- Gordon, Robert Morris. 1990. *The Structure of Emotions: Investigations in Cognitive Philosophy*. Cambridge University Press.
- Helm, Bennett W. 2009. „Emotions as Evaluative Feelings”. *Emotion Review* 1 (3): 248–55. <https://doi.org/10.1177/1754073909103593>.
- Humphrey, Nicholas. 1992. *A History of the Mind*. Simon & Schuster.
- Izard, Carroll E. 2007. „Basic Emotions, Natural Kinds, Emotion Schemas, and a New Paradigm”. *Perspectives on Psychological Science: A Journal of the Association for Psychological Science* 2 (3): 260–80. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6916.2007.00044.x>.
- Kenny, Anthony. 2003. *Action, Emotion and Will*. Psychology Press.
- Lakatos, Imre. 1978. „The Methodology of Scientific Research Programmes”. Cambridge Core. 1978. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511621123>.
- Lazarus, Richard S. 1994. *Emotion and Adaptation*. Oxford University Press.
- Lyons, William, și William E. Lyons. 1985. *Emotion*. Cambridge University Press.
- Moors, Agnes. 2013. „On the Causal Role of Appraisal in Emotion”. *Emotion Review* 5 (2): 132–40. <https://doi.org/10.1177/1754073912463601>.
- Neu, Jerome. 2002. *A Tear is an Intellectual Thing: The Meanings of Emotion*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Nussbaum, Martha C. 2003. *Upheavals of Thought: The Intelligence of Emotions*. Cambridge University Press.
- . 2009. *The Therapy of Desire: Theory and Practice in Hellenistic Ethics*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Plutchik, Robert. 1980. *Emotion: A Psychoevolutionary Synthesis*. Harper and Row.
- Prinz, Jesse J. 2004. *Gut Reactions: A Perceptual Theory of Emotion*. Oup Usa.
- Reisenzein, Rainer. 2009. „Emotions as Metarepresentational States of Mind: Naturalizing the Belief-Desire Theory of Emotion | Request PDF”. ResearchGate. 2009. https://www.researchgate.net/publication/202304325_Emotions_as_metarepresentational_states_of_mind_Naturalizing_the_belief-desire_theory_of_emotion.
- Roberts, Robert C. 2003. *Emotions: An Essay in Aid of Moral Psychology*. Cambridge, UK ; New York: Cambridge University Press.
- Rorty, Amelie Oksenberg. 1987. „The Historicity of Psychological Attitudes: Love Is Not Love Which Alters Not When It Alteration Finds”. *Midwest Studies In Philosophy* 10 (1): 399–412. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4975.1987.tb00548.x>.
- Scarantino, Andrea. 2015. „Basic emotions, psychological construction, and the problem of variability”. În *The psychological construction of emotion*, 334–76. New York, NY, US: Guilford Press.

- Scheler, Max Ferdinand. 1954. *The Nature of Sympathy...* Transaction Publishers.
- Scherer, K., A. Schorr, și T. Johnstone, ed. 2001. *Appraisal Processes in Emotion: Theory, Methods, Research*. Series in Affective Science. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Scherer, Klaus R. 2016. „What Are Emotions? And How Can They Be Measured?”: *Social Science Information*, iunie. <https://doi.org/10.1177/0539018405058216>.
- Solomon, Robert C. 2003. *Emotions and Choice (1973)*. Oxford University Press. <https://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/0195145496.001.0001/acprof-9780195145496-chapter-1>.
- Solomon, Robert C., Quincy Lee Centennial Professor of Business and Philosophy Robert C. Solomon, și Oxford University Press. 2004. *Thinking about Feeling: Contemporary Philosophers on Emotions*. Oxford University Press.
- Sousa, Ronald de. 1987. *The Rationality of Emotion*. MIT Press.
- Spinoza, Benedict de. 2017. *The Ethics*. Loki's Publishing.
- Tappolet, C. 2000. *Emotions et valeurs*. Paris: Presses universitaires de France - PUF.
- Tappolet, Christine. 2016. *Emotions, Values, and Agency*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Thompson, Evan. 2010. *Mind in Life: Biology, Phenomenology, and the Sciences of Mind*. Cambridge, Mass.: Belknap Press: An Imprint of Harvard University Press.
- Tomkins, Silvan S. 2008. *Affect Imagery Consciousness: The Complete Edition: Two Volumes*. Springer Publishing Company.
- Tooby, John, și Leda Cosmides. 2008. „The evolutionary psychology of the emotions and their relationship to internal regulatory variables”. În *Handbook of emotions, 3rd ed*, 114–37. New York, NY, US: The Guilford Press.
- Williams, Bernard. 1976. *Problems of the Self: Philosophical Papers 1956-1972*. Cambridge University Press.
- Wilson-Mendenhall, Christine D., Lisa Feldman Barrett, W. Kyle Simmons, și Lawrence W. Barsalou. 2011. „Grounding Emotion in Situated Conceptualization”. *Neuropsychologia* 49 (5): 1105–27. <https://doi.org/10.1016/j.neuropsychologia.2010.12.032>.